

ad Suarez, Less., Castrop., illi l. c. *nihil* dicunt de obligatione precum matutinarum et vespertinarum.

Quare puto non raro accidere, ut in confessione inculcandum sit fidelibus, per se quidem obligationem veri nominis non adesse, ut statis illis temporibus oretur, at ex negligentia etc. eas preces non esse omittendas; hinc si qua ratio oriatur, cur commode eas persolvere non possint, ut aut postea compensent, aut saltem mente aliquoties bonam intentionem renouent.

Sed qui praxim mane vespereve orandi *plane negligat*, justam suspicionem mali statûs animae confessario ingerit: quare examinandus serio est, ne indigno absolutio praebetur. Del Vecchio t. 1 n. 659.

§ 3.

De reverentia rebus sacris sive Deo dicatis exhibenda.

348 Reverentia et digna rerum sacrarum tractatio in Deum, cui dicatae sunt, aut quocum connexionem habent, redundat, ac propterea recte ad religionis virtutem refertur. Attamen reverentia illa in plerisque rebus potius in negativo, quam in positivo cultu praescripto consistit; aliis verbis, reverentiae causa a quibusdam tractandi modis potius abstinendum est, quam ut certus modus praescribatur. Hinc est, ut de ea materia in sequenti capite potior tractandi locus sit. Certae autem res sacrae, ut sacramenta, quae specialis cultûs objecta sunt, postea ampliore tractatione indigent.

Quod hîc breviter indicem, est cultus sacrarum reliquiarum et imaginum et decreta Ecclesiae praecipua, quae circa hunc cultum ejusque modum versantur.

I. Ad fidem catholicam spectat credere, imagines et reliquias Sanctorum veneratione dignas esse. V. Trid. sess. 25 decr. *de invoc. Sanctorum*, Pii IV. *professio fid. Trid.*

II. Cultus qui reliquiis, et magis etiam, qui imaginibus exhibetur, *relativus* est, sc. refertur ad eam personam, quae imagine vel reliquiis repraesentatur.

III. Quo fit, ut secundum praxim Ecclesiae alius cultus cruci Dominicae, alius reliquiis vel imaginibus Sanctorum exhibeatur.

IV. Cultus publicus reliquiis exhiberi nequit, nisi ecclesiastica auctoritate recognitae fuerint, neque aliis defunctis hominibus eorumve imaginibus, nisi de quorum sanctitate per canonizationem aut beatificationem constat.

V. Ad privatum vero cultum privata certitudo moralis de sanctitate personae, cui religiosus cultus impendatur, sufficit.

349 **Explicatio uberior.** Nota ad II. Quamquam aliqui distinctionem faciunt inter reliquias et imagines, ita ut reliquias etiam aliquo cultu absoluto coli posse putent: tamen communior est sententia, et imagines et reliquias coli semper cultu relativo, quum tota ratio colendi sumatur ex Sancti, quem repraesentent, dignitate. V. Lugo *de incarn.* disp. 36 sect. 3 et d. 37 s. 3.

Ad III. 1. Ecclesia igitur consuevit illum cultum, quo imaginem Crucifixi in triduo sacrae hebdomadae prosequitur, et quem semper im-

pendit particulae verae crucis Dominicae, constanter *adorationem* vocare, quae non est consueta significatio cultûs Sanctorum eorumve reliquiarum, etsi apud veteres theologos vox adorationis indifferenter signum cultûs duliae aut latriae significet.

2. Sacrae cruci specialis honor exhibetur ex praescripto Ecclesiae, sic ex S. R. C. (Gardell. n. 4420, 4471 edit. 3) in processionibus particula sanctissimae crucis aliave instrumenta Dominicae passionis sub baldachino deferuntur; non ita Sanctorum reliquiae: aut si quando contrarius usus invaluit, saltem distinctio prorsus facienda est inter priores et posteriores reliquias: v. Craisson *Manuale juris can.* n. 1037.

Ad IV. De decretis latis circa cultum Sanctorum cf. Ferraris sub 350 voce „*Veneratio SS.*“ et „*Cultus SS.*“ Cf. etiam Trid. sess. 25 de *invocatione etc. Sanctorum*. Hinc:

1. Si agitur de reliquiis canonizatorum vel beatificatorum, *Episcopus* eas recognoscere potest et authenticas declarare. Verum si agitur de iis reliquiis, quae Romae nondum fuerunt approbatae, caute procedere debet Episcopus, nec sine consilio theologorum aliorumque virorum prudentium. V. Craisson n. 1027.

2. Si autem agitur de reliquiis eorum hominum, qui cum fama quidem sanctitatis decesserunt, sed qui Romae nondum canonizati neque beatificati fuerint, Episcopus circa cultum publicum nihil statuere potest. Ib.

3. Imo circa reliquias eorum, qui beatificationem tantum adepti sunt, nullus amplior cultus impendi potest, quam S. Pontifex in beatificatione aut postea concessit. Cf. decreta Urb. VIII. et Alex. VII. apud Craisson n. 4877 sqq.; quamquam hodie non raro a S. Sede in singulis causis amplior cultus conceditur.

4. Quae in publica sacrarum reliquiarum expositione servanda sint, nosci debent ex libris liturgicis. Cf. Craisson n. 1032—1036.

Ad V. 1. Cultu privato coli possunt reliquiae quaecunque, etiam eorum hominum, qui cum sola *fama sanctitatis* decesserunt; neque requiritur recognitio et approbatio Ecclesiae, sed moralis certitudo et sanctitatis personae et authenticitatis reliquiarum sufficit. Ita Craisson n. 1025, ex Ferraris l. c. n. 60 et Reiffenstuel l. 3 tit. 45 n. 29.

2. Cf. ib. n. 4883 sqq. decreta Urb. VIII., ejusque Constit. 5. Julii 1634 „*Coelestis Jerusalem*“: unde etiam circa privatum cultum prohibetur, quominus imagines hominum nondum beatificatorum cum aureolis aut radiis „in ecclesiis aliisque *locis publicis aut privatis* ponantur“.

3. Imo si qua miracula, revelationes, beneficia tamquam eorum intercessionem a Deo impetrata narrantur, praescribitur, ut praemittatur protestatio scriptoris, qua declaret, se non intendere dictis suis aliam fidem conciliare, nisi fidem *humanae historiae*. Formulam protestationis praescriptae habes apud Craisson n. 4888 et 4889.

*Articulus II.***De actibus, qui per virtutem religionis prohibentur seu de peccatis contra religionem.**

Religio positive laeditur — nam quomodo negative laedatur, modo dictum est priore art. praecipue in § 2 de oratione — duplici

modo 1) per superstitionem, qui modus „quasi per excessum“ dicitur, 2) per irreligiositatem, seu „per defectum“, ut vocant.

§ 1.

De peccatis superstitionis.

Punctum I.

Notio et divisio.

351 Superstitio in genere est *cultus* religiosus *vitiosus*.

1. Vitiosus autem esse potest *ratione modi*, quo Deus (Sanctusve) colitur, et *ratione rei*, quae colitur; unde habetur prima divisio in *superstitionem modi indebiti* et *rei indebitae*.

2. Si cultus vitiosus est *ratione modi* tantum, quo verum igitur Deum colere intendunt, habetur aut cultus *falsus* (perniciosus), aut cultus *superfluus*. 1) Falsus cultus est, si Deus colitur modo a se reprobato, aut auctoritate ecclesiastica secundum substantiam reprobato, aut etiam lege naturali vetito. V. g. *Falsum* cultum exhibet, a) qui ritu iudaico Deum colere nititur; b) qui laicus sibi sacerdotales functiones arrogat; c) qui falsis et fictis miraculis cultum Dei promovere studet etc.; d) qui actionem inhonestam pro divino cultu adhibere vellet: quod prorsus blasphemum esset (v. art. sqq.).

2) *Superfluus* sive inutilis cultus est, circumstantia quaedam vana, stulta, inconveniens, quae cultui alioqui vero admiscetur; ad quem pertinet v. g. ex mala devotione caerimoniis Missae quaedam addere; magis etiam in vana aliqua circumstantia, e. g. certo situ, numero candelarum, vim colendi reponere, sacerdotem certi nominis celebraturum studiose quaerere etc.

3. *Ratione rei indebitae* cultus vitiosus est, si divinus cultus ei impenditur utcumque, qui verus Deus non est. Quod et expresse, et implicite tantum fieri potest. Quare multae diversae hujus superstitionis species recensendae sunt.

1) *Idololatria*, qua explicitè adoratio cuicumque creaturae exhibetur, sive per sacrificium, sive per genuflexionem, sive per quodvis aliud signum.

Distinguitur autem idololatria simulata sive materialis, et idololatria vera et formalis.

a) *Simulata idololatria* est, si signum quidem adorationis exhibetur, mente autem qui ita agit significare non vult, quod externe exprimit.

b) *Vera et formalis*, quando externum signum adorationis etiam ipsius mentis expressio est.

Haec ipsa autem vera et formalis idololatria aut perfecta est, aut imperfecta: sc. a) idololatria vera et perfecta ea est, quae exhibetur creaturae, quam colens sibi persuadet aliquod numen esse,

β) idololatria vera sed imperfecta, quae exhibetur cum persuasionem, non esse divinum numen, quod colatur.

Igitur perfecta idololatria proxime ex errore intellectus oritur, etsi culpabili, imperfecta proxime oritur ex malitia voluntatis, qua aliquis velit malitiose mendacem honorem creaturae impendere.

2) *Superstitiosa observantia* sunt omnes illae superstitiones, quae ‚orationi ad Deum fundendae‘ vel cuilibet ‚pio cum Deo commercio‘ quasi opponuntur, sicut idololatria opponitur verae adorationi, nimirum:

a) *vana observantia*, qua improprietatis et vanis mediis aliquis utitur ad certum quendam effectum obtinendum, ut *ars sanandi* varios morbos, *ars notoria* sive acquirendi artem vel scientiam sine labore,

b) *divinatio*, qua quis studet futuros eventus improprietatis mediis cognoscere, ut: *observatio eventuum*, quae ex fortuito casu coniecit, quid faustum quidve infaustum futurum sit, ut accidat; sortilegium¹, astrologia, augurium etc. etc. — parum enim interest, utrum aliquis ex astris, an ex volucris, an ex lineis manuum futura coniecit et praedicere tentet,

c) *magia*, quae, si vere magia est, in arte consistit perpetrandi quae hominum vires superant, non divino, sed alio auxilio.

Distinguitur speciatim *magia atra*, seu *maleficium*, quod aut *amatorium*, aut *veneficum* est. Voces ipsae, quid significetur, indicant.

Punctum II.

De superstitionis malitia.

De peccati malitia, num et quando *mortalis* sit, haec nota: 352

I. Superstitio indebiti modi, quando cultus falsus est, plerumque peccatum est mortale; quando superfluus et inutilis tantum est, plerumque non excedit veniale peccatum.

II. Idololatria cujuslibet speciei peccatum grave, imo gravissimum est, ita tamen, ut idololatria simulata per se minus gravis sit quam vera et formalis, formalis perfecta minus gravis, quam imperfecta.

III. Aliae superstitiones malitiam suam ex eo habent, quod deficientibus proportionatis mediis, effectus exspectatio seu causatio reduci debeat ad diabolicum interventum: qui si *expresse* habetur ab homine imploratus, nemo dubitat de gravissimo peccato; neque mortale peccatum abest, si propter defectum causae sufficientis et honestae sufficiens attentio et suspicio notabilis de operatione diabolica, etsi in confuso tantum, exstiterat. Verum si tota illa ad diabolum relatio interpretativa tantum est et satis latet, fieri non raro potest, ut per simplicitatem et ignorantiam homines non ita attendant, praecipue si certa rei exspectatio non est, sed timor quidam vel spes: quare tum frequenter venialiter tantum peccatur.

IV. Vana observantia, divinatio, magia (nisi sit maleficum) *per se* morali specie non distinguuntur; sed id solum attendi debet, fueritne

¹ Attamen sensu ecclesiastico ‚sortilegium‘ adhibetur pro ‚maleficio‘: ita ut sortilegi vocentur, qui maleficium exercent, aliis per superstitiones suas artes nocentia inferentes, illudve tentantes.

expressa diaboli invocatio seu pactum, aut, si hoc abest, num sufficiens attentio vel suspicio diabolicae interventionis adfuerit. Nam specie morali parum interest, utrum aliquis per diabolum quaerat aliquid scire, an aliquid perpetrare. Malitia consistit in ipso hoc seu explicito seu implicito cum diabolo commercio, quem homo quasi auxilii implorandi causa adeat.

V. In maleficio alia species peccati, sc. contra justitiam, quippe quae illato alteri damno violetur, ad superstitionem accedit.

³⁵³ **Explicatio.** Ad I. 1. *Falsum* cultum non esse grave peccatum, potius fit per exceptionem. Tamen nolui sine ulla exceptione dicere peccatum esse mortale, idque propter ipsa exempla in ‚Puncto I.‘ allata. V. g. falsum miraculum fingere, aut ad decipiendum populum illo uti, quivis videt, gravissimum esse peccatum, idque ex se alterius etiam speciei, quam aliam superstitionem falsi cultus; sed in cultu vero vel doctrinâ verâ proferre, i. e. narrare, levem aliquam circumstantiam non exploratam pro certa, et similia, etsi falsitas quaedam ex levitate et temeritate interveniat, ex sese *grave* peccatum non videtur. Cf. Lugo *de fide* d. 14 tot. sect. 3 et d. 20 n. 23 sqq. — Alius haec fortasse traheret ad cultum ‚superfluum‘: quod si fit, eo magis causam habet negandi peccati malitiam mortalem.

2. In cultu igitur superfluo parvitas materiae admittitur, quum in rebus illis, si ex stultitia et vana apprehensione fiunt, non intercedit plerumque temeritas, neque objectum ex se gravem inhonorationem Dei infert: si vero quaedam committuntur contra praescriptas normas Ecclesiae, in se bona tamen et pia, gravitas materiae ex communibus regulis legum humanarum petenda est. Cf. Elbel t. 2 *decal.* n. 474.

Recenseo quasdam stultitias, quas Billuart pro venialis peccati superstitione affert: plures cruces facere, cum certo situ, colore, numero candelarum orare, audire velle Sacrum a sacerdote qui vocetur Joannes etc., die Sabbati in honorem B. V. a certo genere servilis operis abstinere . . . „in his et similibus casibus, secluso scandalo et contemptu, non videtur gravis injuria“.

³⁵⁴ Ad II. Est probata doctrina theologorum, quam fuse expositam habes ex doctrina S. Thom. apud Suarez *de relig.* tr. III lib. 2 cap. n. 9—14, superstitionem, imo ipsam idololatriam in et per se secundum formalem suam speciem peccatum *inferioris* malitiae esse, quam *infidelitatem* seu *haeresim* aliave peccata directe virtutibus theologicis opposita. Quod noto contra recentiore[m] quandam opinionem, quasi superstitio seu ‚Aberglaube‘ infidelitate (Unglaube) pejor sit: quod sane est a vero alienum (Linsenmann *Moralth.* § 105 III). Verum qui superstitionem *idololatriae* committit, praeter blasphemiam, quae in ea, sicut in infidelitate externa continetur, vix non semper *adjungit* alia etiam pejora peccata, ut infidelitatem et similia; quo fit, ut idololatriâ in concreto sumptâ — non vero quavis superstitionis mortalis specie — *extensive* gravius peccetur, quam peccato haeresis (cf. § 2 de blasphemia, praecipue n. 366)¹.

¹ Si enim idololatriam, non quamlibet superstitionem, secundum totum suum ambitum consideres simul cum peccatis annexis, illam nuda infidelitate pejorem

Ad III et IV. 1. Suarez putat, in rigore malitiam cujuslibet superstitionis cum idololatria specificè convenire, quum distinguatur potius ut indirecte et implicite vel interpretative volitum a directe et expresse volito. Verum jam ex eo, quod haec in ista re moralem aestimationem multum mutant, recte pro nova specie morali statuitur, idque eo magis, quod alii superstitiones observantias non idololatriae malitiam habere dicunt, sed meri *commercii* cum diabolo, Dei humanique generis hoste. Neque dubium est, debere in confessione haec peccata distingui, tum quia idololatria raro accedit, tum quia cum eâ alia peccata committuntur, eaque ex puncto I malitias specificè ab invicem distinctas habere possunt. Divisio enim ibi allata continet peccata *moralis speciei* diversa.

2. Si quod occurrerit expressum pactum cum diabolo — quod aliquando accidere posse inficiari non possumus, etsi a nimia credulitate cavere debeat — facile alia peccata adduntur: renuntiatio fidei christianae, abjuratio Christi vel B. V., adoratio diaboli formalis, injuriosa tractatio rerum sacrarum, vel ipsius SS. Eucharistiae, renuntiatio aeternae salutis et pactio cum diabolo ex parte utrâque externo signo confirmata — quae a poenitente omnia rescindi, respective comburi vel deleri debent. — Cf. S. Alph. l. 3 (al. 4) n. 28.

3. Quamquam superstitio etiam interpretativi interventus diabolici ex sese graviter peccaminosa est, tamen *practice* a gravi peccato multae *vanae observantiae* excusantur 1) ob simplicitatem et ignorantiam, 2) ob imperfectionem voluntarii actus seu levitatem¹, 3) ob timorem quandam et infirmam, *non certam* adhaesionem: quod praecipue obtinet in observantia eventuum, et in observantia sanitatum. Cf. Bill. et S. Alph. c. Bus. l. 3 (al. 4) n. 8 et 15, ubi habes: „Si quis ab astris, somniis aliisque ita dependeat, ut omnes pene actiones suas et vitam regulare juxta ea velit, mortaliter peccare docent Lessius . . . Salmant. etc.; ex talium observatione semel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale esse censent . . .; ut et subinde timere leviter, ne ita sit, aut eveniat quod portendunt.“

quidem esse, facile concedas, summam autem malitiam generatim ex ipsa infidelitate (quae tamen, si manifestatur, sicut etiam verba desperationis et odii Dei, praeter oppositionem cum virtutibus theologicis, etiam blasphemiae malitiam continet) in illam derivari.

Scilicet 1. idololatria in se est unum ex gravissimis peccatis, minus tamen, quam peccata quae *directe* virtutibus theologicis opponuntur: v. S. Thom. II. II. q. 10 a. 3., q. 20 a. 3. Directe enim opponitur virtuti religionis, atque contra honorem veri Dei directe committitur, ita ut contineat a) blasphemiae malitiam, b) contra externam fidei professionem peccet.

2. Supponit alia peccata etiam graviora sc. a) generatim *infidelitatem*, b) aliquando *odium Dei*, c) si simulata est idololatria, metu commissa, sub hac quidem ratione multo minor est malitia, at ratione scandali et mendacii malitia augeri potest.

3. Ducit in multa alia eaque gravissima peccata, quae, diabolo suggerente et Deo permittente, ab idololatriis committi, historia tristis testatur.

¹ Aliqui, ut Valentia, id *parvitatem materiae* vocant, quod alii melius *animae levitatem* dicunt. Haec enim re vera admitti nequit ut ratio a gravi peccato excusans, nisi in re secundum se parvi momenti, ita ut tam parvum commercium non formale sed implicitum et remotum cum diabolo pro gravi deordinatione homines non sumant; ex altera vero parte illius tam parvi commercii impliciti neglectus nequit oriri nisi ex levitate et ex levi quadam suspitione diabolici interventus potius, quam ex certa et deliberata ejus scientia. Cf. Tam b. in *decal.* l. 2 cap. 6 § 1 n. 49.

Divinationem autem tamquam artem exercere, etsi fiat per vanas observantias, per chartas et similia, grave peccatum est; imo ejusmodi homines consulere, grave peccatum censeo omnino etiam subjective esse, si *serio fit*; si vero ex joco fit, objective id etiam a gravi peccato excusari nequit, si modo vates *serio* agat, subjective tamen videtur non raro peccatum grave exulare, quum homines ex simplicitate vel ignorantia id non attendant.

357 4. Superstitionem manifestari dictum est ex adhibito medio improporcionado. Verum aliquando dubium hac de re existere potest. Quo occurrente, theologi communiter docent (S. Alph. l. c. n. 20), si aliqua probabili conjectura effectus *naturali causae* tribui possit, illicitum non esse, illud medium sive remedium adhibere, saltem si fiat protestatio contra diabolum: si vero constet, effectum naturali causae adscribi non posse, divinam sive miraculosam causam in dubio non esse praesumendam, sed eam *probendam esse*, quare, probatione deficiente, illam rem esse relinquendam ut superstitionem aut superstitionis periculum involventem.

Nota tamen, explicationem naturalem *rationabili* conjectura niti debere, non insana eorum explicatione, qui et divina et diabolica negantes per fas et nefas *omnia* naturali modo explicare tentant.

5. Quasdam superstitiones supra n. 353 recensui; alias addere vix non superfluum est, eo quod facile dignoscantur praecipue ex circumstantia, in qua, quum in se nullius momenti sit, potissima vis et infallibilitas collocatur, v. g. in rebus etiam piis circumstantiae ejusmodi vanae et inutiles occurrere possunt, ut: *certo numero* crucium vel precum infallibilem vim attribuere, certas quasdam preces pro necessariis omnino habere, in quibusdam precibus infallibiliter effectum expectare *spretis aliis conditionibus*, quas supra monui requiri ad infallibilem orationis efficaciam. — Ab illa superstitione prorsus alienum est, *cum fiducia* in Deum in ejus vel Sanctorum honorem etiam per certum dierum numerum preces offerre, aut certa signa, scapularia, Agnus Dei etc. aliasve res benedictas gestare vel iis uti cum spe specialis divinae protectionis: haec enim omnia ab Ecclesia approbantur, et homini sensibus et sensibilibus utenti apprime conveniunt.

Sunt etiam alia, quae superstitionis incusari nequeunt, ut usus clavis S. Huberti contra morsum canis rabidi: haec enim *supernaturali* virtute fieri, longissimi temporis experientia probat. Et revera illa, quae in superstitione fundantur, etsi videntur pia, tamen vix non semper adjunctam habent circumstantiam vanam vel ridiculam, ut ex cauda serpentina diabolus cognoscatur. — Qui plures superstitiones videre vult, adeat Tambur. in *decal.* l. c. cap. 6 § 1 a n. 23.

358 Ad V. Si quis maleficus magicis suis artibus nocumentum intulerit, communis est sententia, licite ab ipso mago solutionem maleficii tum tantum peti, si aut *certo scitur*, aut *praesumptio justa* adest, eum licito modo posse maleficium solvere, v. g. per ablationem signi malefici: quodsi tunc nihilominus novis magicis artibus auferat maleficium, ipsius malitiae impudendum. Si vero licito modo non potest, ad alia media, sc. ad ecclesiasticos exorcismos et similia recurrere debet.

Punctum III.

De magnetismo et spiritismo.

Phaenomena et historiam ‚magnetismi animalis‘, quem vocant — 359 ut videlicet a physica illa magnetismi vi discernatur, quam certo nemo negat summi momenti summaeque utilitatis in arte physica ejusque pro humanis usibus applicatione esse — hic referre non vacat. Tot praesto sunt libri, ex quibus haec abundanter cognosci possunt.

Paucis principiis complectar ea, quae theologo circa hanc rem videri debeant; cf. Wieser, Schneider, Gutberlet, Schneid etc. de *spiritismo*.

I. Quum, priore saeculo ad finem vergente, animalem quandam magnetismum praedicare coeperunt tamquam novum curandi diversos morbos remedium, si ulterius progressi non essent, nisi ut per certas manipulationes et attractiones alterius alter sopore opprimeretur atque a quibusdam morbis curaretur: ratio poterat esse putandi, naturalem causam sese ad illos effectus protendere, ac proin, qui diabolicum interventum abhorrens illo medio se sanandum curabat, superstitionis peccati reus dici nondum poterat.

II. Idem cum aliqua veritatis specie fortasse dici poterat de primis initiis tabularum rotantium, quod phaenomenon multi per magnetismum in corporibus assidentium excitatum explicare volebant, et quo putabant mensam attolli atque dimitti identidem posse. Quamquam hoc ipsum incredibile aliis videbatur, non ita tamen evidens erat, effectum naturali causa destitui, ut, qui experimentum capiebant, apertae superstitionis noxii essent.

III. Verum tum haec tabularum rotatio, tum ‚magnetismus animalis‘ 360 universim sumptus *cum* illis circumstantiis saltem vel effectibus, qui brevi post apparuerunt, ut superstitionem plenissime luce sese prodidit, atque in *spiritismum* demum desiit.

Nam: 1. Habes sive re sive praetensione 1) in persona magnetizata facultatem cognoscendi et indicandi procul omnino distantia;

2) facultatem loquendi linguis ignotis, atque prorsus insolita faciendi;

3) in tabulis rotantibus quietem motumve pro sola assidentis voluntate, motumque diversum pro sola voluntate directum;

4) responsa per tabulas data circa res ignotas, atque scriptionem per stylum tabulae pedi affixum; imo complures res gestas etiam magis stupendas.

Quae omnia naturali causae adscribi impossibile est; at divinae aut angelicae operationi ea attribuere, blasphemum esset, quum et modus sit ridiculus et finis inhonestus; ergo nihil relinquitur nisi causa diabolica.

2. Habes in toto illo magnetismi exercitio saepe circumstantias et modos turpes; nimirum: